

*Chwałą Bożą jest rzecz ukryć,
a chwałą królów rzecz zbadać.*

Prz 25,2

HRB

(hebrajska retoryka biblijna)

W którym miejscu jesteśmy

Co to jest hebrajska retoryka biblijna?

Podkreślmy:

Ponieważ HRB to narzędzie egzegetyczne, oznacza to, że jego podstawowym zadaniem jest rozpoznanie **pierwotnego znaczenia** danego tekstu, rozpoznanie **intencji autora** i jego **strategii argumentacji** względem pierwotnych odbiorców.

Zadania te, zgodnie z założeniami HRB, są możliwe do osiągnięcia w znacznym stopniu właśnie na drodze analizy struktury literackiej tekstów Biblii.

Oczywiście podejścia tego nie należy traktować jako hermetyczne, może, a czasem powinno zostać wzbogacone ustaleniami innych podejść.

- Na podstawie obserwacji tekstów Pisma stwierdzono, że ich autorzy szczególnie często posługiwali się kompozycjami o budowie symetrycznej, koncentrycznej i równoległej.
- Zjawisko to jest obecne w tekstach różnego rodzaju (teksty narracyjne, prorockie, poetyckie, ewangelie, listy), niezależnie od okresu historycznego z jakiego księgi te pochodzą.
- Niektórzy badacze dowodzą, że takimi kompozycjami objęte są nie tylko małe fragmenty tekstu, ale i duże ich części, do całych ksiąg włącznie.

Uwaga

Pomimo tych odkryć, tekstów przebadanych całościowo i w taki sposób, że wynik został przyjęty pozytywnie i powszechnie jako przekonujący, bodaj nie ma ani jednego! Być może wyjątek stanowi struktura Listu do Hebrajczyków autorstwa A. Vanhoye (do jego pracy odnoszą się szczególnie egzegeci katolicki). Inny ciekawy przykład to struktura Listu do Filemona autorstwa J. W. Welcha.

Kluczowe założenia:

- teksty biblijne są zasadniczo bardzo dobrze skomponowane;
- typowe kompozycje dla tekstów biblijnych to struktury symetryczne (paralelne równoległe lub koncentryczne); teksty Nowego Testamentu zachowują tę samą cechę;
- ▶ teksty analizowane są „takie jakie są” i traktowane jako intencjonalne całości literackie (podejście synchroniczne);
- wstępnie odrzuca się sugestie o zachwianym wewnętrznym porządku dzieł; zakłada się, iż aktualny porządek jest zgodny z intencją autorów (ostatecznych redaktorów);
- retoryka semicka posiada inną specyfikę od retoryki klasycznej;

Kluczowe założenia (c.d.):

- autorzy mają raczej wysokie kwalifikacje teologiczne i literackie (przynajmniej w zakresie kompozycji tekstu);
- postać struktury odgrywa bardzo ważną rolę w uwidocznieniu przesłania autorów (ma wpływ na interpretację wypowiedzi);
- sam tekst zawiera odpowiednią pomoc umożliwiającą rekonstrukcję jego struktury (nie oznacza to, iż dla współczesnego odbiorcy zadanie to powinno być proste).

Główne problemy to:

- brak ustalonej metody pracy z tekstem, która byłaby szeroko przyjęta i stosowana;
- są badacze, którzy łączą podejście HRB z wynikami metod historyczno-krytycznych (próba łączenia podejścia synchronicznego z diachronicznym);
- szczególny brak rozwiązania do badania obszernych tekstów (aktualne propozycje nie przekonują);
- w rezultacie można spotkać różne sposoby podejścia do tekstu u różnych autorów, którzy odwołują się do HRB;
- brak wiarygodnych (i jednoznacznych) systematyzacji zjawisk tekstowych związanych z HRB;
- niestety nie brakuje sprzecznych rozwiązań.

- HRB to podejście, które posiada wielki potencjał, ale obecnie znajduje się wciąż w początkowej fazie krystalizacji jako poważna metoda analizy tekstów biblijnych (dlatego raczej mówimy o podejściu);
- wzrasta zainteresowanie tym podejściem i liczba rozpoznanych fragmentów z tej perspektywy;
- HRB potrafi wydobyć na światło dzienne kunszt literacki i teologiczny autorów Pisma;
- ▶ • dzięki HRB udaje się odkryć porządek w takich tekstach, w których krytyka historyczna dostrzega jedynie trudne do wyjaśnienia działania redaktora;

- HRB jedynie w przypadku rozwiązania zaproponowanego przez R. Meyneta (analiza retoryczna) stanowi konkretny i uporządkowany sposób pracy z tekstem (niestety, z mojej perspektywy nie jest to rozwiązanie dostateczne do realnych potrzeb);
- zdecydowanie zbyt mała liczba całych ksiąg została gruntownie przebadana z tej perspektywy i z takim podejściem, które mogłoby zostać uznane za dostatecznie efektywne i uniwersalne;
- przykłady sprzecznych rozwiązań dowodzą, że w ramach HRB jest jeszcze zbyt duża dowolność decyzji badacza i niejednoznaczność definicji.

Koniec ...

Czas na pytania

i małą przerwę – 5 min.

SLAJDY UZUPEŁNIAJĄCE

Inne spojrzenie na punkty trudne (polemika z podejściem krytyki redakcji)

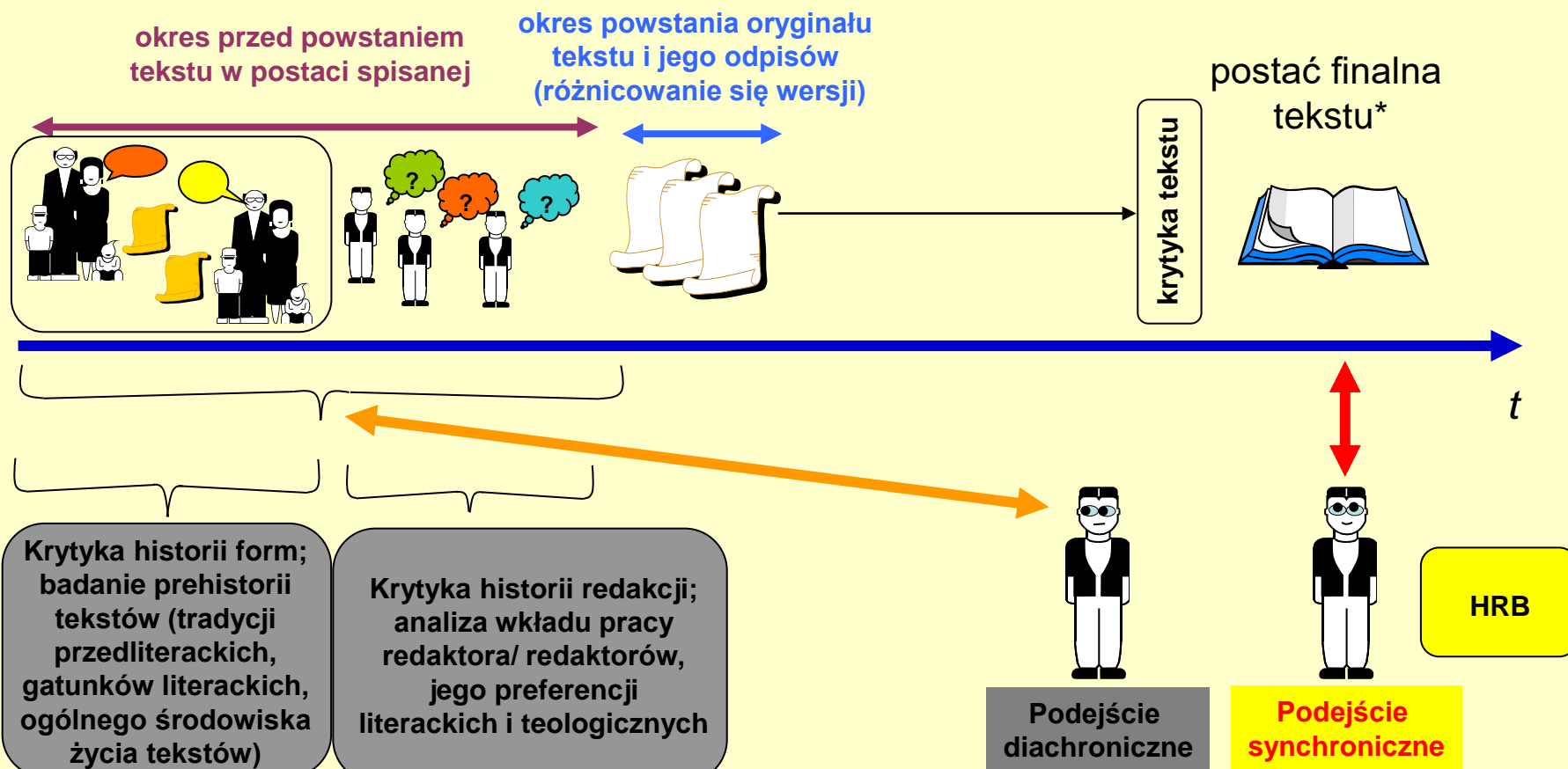
Przykłady różnego podejścia i odmiennej oceny tekstu:

- Mk 13,1-23 (wstawka? dodatek? dygresja? Przykład komentarza: „Markowe słownictwo wskazuje, że fragment ten został wstawiony przez ewangelistę między 13,9a a 13,11. Przypuszczenie to potwierdza logiczny związek 13,9 z 13,11 oraz to, że gdyby Jezus wypowiadał się na ten temat tak jednoznacznie, we wczesnym Kościele nie byłoby debaty na temat misji Kościoła wśród pogan (zob. Ga 2; Dz 15). Markowa wstawka przyczynia się do spowolnienia dramatycznych wydarzeń eschatologicznych, bowiem wcześniej musi nastąpić rozproszenie poza granice Palestyny.” Harrington D. J., *Ewangelia Według Świętego Marka*, w: *Katolicki Komentarz Biblijny*, [red. R. E. Brown], Vocatio, 2001, s.1025)
- J 20,30-31 (pierwotne zakończenie tekstu Jana? Kom. W. Barclaya: „Jest zupełnie oczywiste, że pierwotnie tekst Ewangelii miał się kończyć na tym wersecie.”)
- J 1,6-8 oraz 1,15 (zmieniony porządek zdań? Kom. w BP: „Te trzy wiersze rozbijają jedność kompozycyjną prologu. (...) Prawdopodobnie znajdowały się one między wer. 18. a 19.” kom. BP do wer. 15.: Ścisły i logiczny związek wer. 14 z 16. przerywa wer. 15., w którym Ewangelista przytacza w skróceniu świadectwo Jana Chrzciciela.”)
- J 14,31 „Wstańcie, chodźmy stąd” (BP) i nic...
- Problem z zakończeniami ksiąg: Mk, Dz, J, Dn...

Podjęcie synchroniczne w miejsce diachronicznego

To co teraz mamy przed naszymi oczami okreśmy jako tekst w postaci finalnej

Przykłady rozwiązań struktury Listu do Galacjan

J. Bligh ('66)	V. M. Wilson ('97)	P. F. Ellis ('81)
A [1,1-12] Prolog B [1,13-2,10] Sekcja autobiograficzna C [2,11-3,4] Usprawiedliwienie przez wiarę D [3,5-29] Argumenty z Pisma E [4,1-10] Chiazm centralny D1 [4,11-31] Argument z Pisma C1 [5,1-10] Usprawiedliwienie przez wiarę B1 [5,11-6,11] Sekcja moralna A1 [6,12-18] Epilog	A [1,1-9] Salutatio / PROPOSITIO B [1,10-2,2] Opozycja: sługa Chrystusa ⇔ sługa innych C [2,3-14] Podejście do obrzezania D [2,15-21] Opozycja dwóch grup: usprawiedliwienie przez wiarę ⇔ usprawiedliwienie przez uczynki E [3,1-5] Paweł: „przed waszymi oczami”; poznanie cierpienia Jezusa F [3,6-18] Opozycja: błogosławieństwo Abrahama ⇔ przekleństwo Prawa G [3,19-23] Usprawiedliwienie z Prawa; Prawo jako przejściowy wychowawca H [3,24] Usprawiedliwienie przez wiarę G1 [3,25-29] Usprawiedliwienie z wiary jednoczy w Chrystusie F1 [4,1-11] Opozycja: niewolnik złych duchów ⇔ wykupiony przez Boga E1 [4,12-20] Pawłowe oczy; jego cierpienie; poznanie Chrystusa D1 [4,21-31] Opozycja dwóch grup: urodzony z ciała ⇔ urodzony z obietnicy C1 [5,1-12] Podejście do obrzezania B1 [5,13-6,10] Opozycja Duch - ciało A1 [6,11-18] Epilog: podsumowanie, podpis i błogosławieństwo	A [1,1-3,5] Wolność od Prawa i obrzezania B [3,6-29] Prawdziwi synowie Abrahama B1 [4,1-31] Prawdziwi synowie Abrahama A1 [5,1-6,18] Wolność od Prawa i obrzezania

Źródło: R. Pindel, *W obronie prawdy Ewangelii. Analiza literacko-retoryczna Ga 1,11-2,21*, UNUM, Kraków, 2001, s. 16-22.

SLAJDY UZUPEŁNIAJĄCE

SLAJDY UZUPEŁNIAJĄCE